

“Ziet, hoe goed en hoe liefelijk is het, dat broeders ook samenwonen!”

(Psalm 133, vers 1)

Volgens Herodotos (5de eeuw voor Christus), de vader van de geschiedschrijving, betekent het woord ‘oecumene’ (in het Grieks ‘oikoemeni’, ‘οικουμένη’) het geheel van de door de mensen bewoonde wereld en dus het geheel van de mensheid. Het gaat over de poging om alle mensen in een gemeenschap in andersheid te laten samenleven.

De rede of logos is etymologisch gezien de kracht van de verzameling van verspreide wezens tot een enkele eenheid, dit wil zeggen de schepping van een kosmos, van een enkele verenigde en harmonieuze eenheid. In het Griekse denken, dat diep esthetisch was, werd de rede verbonden met harmonie, orde en schoonheid - kosmos -, een benadering die later werd overgebracht naar het politieke leven van Athene en ook naar moreel gedrag - dit wil zeggen, leven en zich gedragen "in overeenstemming met de rede als gerechtigheid jegens de kosmos". Men kan zeggen dat het begrip ‘oecumene’ staat voor ‘mondiaal’.

De christelijke oecumene duidt niet enkel op de christengemeenschap, het lichaam van gelovigen, maar ook op de verlossing van de ganse mensheid ‘sinds Abel’ door Jezus Christus gegrondvest. ‘Oecumene’ is dus een breder verschijnsel: naast een interconfessionele beweging, is het een verlangen en een wil om het universele en het persoonlijke gezamenlijk te bedenken en te realiseren, het ware en het schone, het unieke en het verscheidene.

De ‘oecumene’ stelt een andere vorm van ‘universalisme’ voor. Zij neemt het menselijk wezen waar in zijn diepste wijsheid, wanneer zij de menselijke waardigheid stelt als manifestatie van het goddelijke karakter van de persoon. Dit betekent dat de wereld niet enkel een gegeven verschijnsel is van tijd en ruimte, maar ook een geschapen realiteit, een

realiteit als gegeven. Daarom kan de visie van de 'oecumene' niet tot één enkele Kerk, godsdienst of geloofsovertuiging behoren. De 'oecumene van Herodotos' gaat vooraf aan elke breuk in de geschiedenis en verankert zich in de openingsgebeurtenis van een verbond aangegaan door God met de mensen.

Dit over het hoofd zien verklaart deels de oorzaak van de huidige crisis in de oecumenische beweging. En toch delen de christelijke kerken een gemeenschappelijk geloof in de Drie-Ene God en de Verrezen Christus, dat hen verenigt in respect voor diversiteit en een eenheid in de waarheid en de wijsheid. Dit brengt ons tot een metafysica van de oecumene.

“In de Wijsheid is een geest, die verstandig is, heilig, enig, veelzijdig, subtiel, beweeglijk, doordringend, smetteloos, helder, onkwetsbaar, bedacht op het goede, scherpzinnig, onweerstaanbaar, weldadig, menslievend, standvastig, onwankelbaar, onbekommerd, alles vermogend, alles overziende, alle geesten doordringend, hoe verstandig, zuiver en subtiel ze ook zijn. Want de wijsheid is beweeglijker dan alle beweging; zij doordringt en doortrekt alles door de kracht van haar zuiverheid. Want zij is de ademtocht van Gods kracht en de pure afstraling van de heerlijkheid van de Almachtige: daarom wordt zij niet aangetast door iets dat bezoedeld is. Zij is de afglans van het eeuwig licht, de onbeslagen spiegel van Gods werkzaamheid en het beeld van zijn goedheid. Hoewel zij één is, vermag zij alles; hoewel zij in zichzelf blijft, vernieuwt zij alles. Van geslacht tot geslacht treedt zij binnen in heilige zielen en maakt hen tot vrienden van God en tot profeten. Want God bemint alleen diegene die met de wijsheid samenwoont. Want zij is schoner dan de zon en overtreft de hele sterrenhemel. Met het daglicht vergeleken blijkt zij de meerdere te zijn, want het daglicht wordt afgelost door de nacht, maar de wijsheid wordt niet overmeesterd door de boosheid” (uit het boek der Wijsheid 7: 22-30).

‘Oecumene’ is bijgevolg de verhouding zoeken van een universele wereld in zijn pluraliteit en dit het licht brengen, om samen het schone en het ware, het goede en het rechtvaardige te bedenken. Dit brengt ons tot het begrip ‘katholiek, kath-olon, naar de volheid, de volledigheid’; het universele - samen met de zintuigelijke en redelijke - benadering van de wereld en de mens voorbij.

In de christelijke traditie wordt de mens gezien als het beeld van God, een incarnatie van de waarheid, een persoon in relatie. “De waarheid komt niet in ons binnen als een voorwerp. De waarheid impliceert de activiteit van de geest van de mens en de kennis van de waarheid hangen af van de graad van gemeenschap, die kan bestaan onder de mensen en hun gemeenschap met de Geest” (N. Berdiaev in *Cinq méditations sur l’existence*). Verder schrijft hij: “De persoon is geschapen door de idee van God en de vrijheid van de mens” (*De la destination de l’homme*). Het gesloten karakter van het individueel bewustzijn wordt overstegen. Het persoonlijk geweten manifesteert zich niet in een gesloten ‘mij’, maar veronderstelt een ‘jij’, een ‘ons’, een ‘u’ om zich te affirmeren.

Het persoonlijk leven, relationeel, is naar het beeld van de relatie binnen de Drie-Eenheid. Voor joden, christenen en moslims is de Bijbelse figuur van de Wijsheid universeel, zoals het Boek der Spreuken zich niet richt tot een specifieke groep maar tot “alle zonen van Adam”.

De ware ‘oecumene’ moet het fundament worden van een nieuw concept over de realiteit, zeg maar de wereld: over de verschillende disciplines, geloofsbelijdenissen en overtuigingen heen. Zij moet de vrucht zijn van een interpersoonlijke ontmoeting en een ontsluiten van ieders waarheid. De ‘oecumene’ moet de eigenheid van elke traditie en religieuze ervaring waarderen in al haar diepgang, zowel persoonlijk als sociaal, conform het respect voor de waardigheid van ieder menselijke persoon.

De waarheid onder de mensen is dus geen vast en homogeen begrip, maar eerder een dynamische en contextuele realiteit, als een mysterieuze realiteit, in staat om zich te openbaren. Ons oecumenisch geweten bestaat erin om deze waarheid te vatten, om zo wijsheid te produceren, bestaande uit intelligentie, wilskracht, geheugen en deugd. Dit geweten slaat op alle tradities van de meest diverse oorsprong, religieuze of niet. Het gaat eerder over een methode als over een leer. Het gaat terug tot de Socratische methode, die erin bestaat zijn eigen onwetendheid te erkennen en een invraagstelling, die de gesprekspartner ertoe brengt zijn ideeën uit te drukken.

Op Pinksteren sprak “ieder in talen, elkeen was een dichter, en door de Geest begrijpen ze elkaar en komen ze overeen. ‘Onder de talen’ is het Pinksteren” (H. Wismann, *Penser entre les langues*). De kunst van de dialoog zit hem in de kunst van het denken. Een authentieke dialoog is nooit zelfgenoegzaam en enkel voor zij die het begrijpen, maar deze dialoog is steeds georiënteerd op het Koninkrijk, meer op wijze dan op geleerde mensen.

In zijn vermaning tot eenheid leert Apostel Paulus het volgende: “Ik, de gevangene in de Heer, vraag u met aandrang: leidt een leven dat beantwoordt aan de roeping die gij van God ontvangen hebt, in alle deemoed en zachtheid, in lankmoedigheid, liefdevol elkaar verdragend. Beijvert u de eenheid van de Geest te behouden door de band van de vrede: één lichaam en één geest, zoals gij ook geroepen zijt tot één en dezelfde hoop waarvoor Gods roeping borg staat. Eén Heer, één geloof, één doop. Eén God en Vader van allen, die is boven allen en met allen en in allen. (Ef. 4:1-4).

De ‘oecumene’ van de waarheid bestaat voor Olivier Clément ‘in het steeds uitdragen van het mysterie van de Drie-Eenheid; de levende God is zodanig één dat Hij in Zich de realiteit, de hartslag van de andere draagt

en in de Geest, in de Heilige Inspiratie, het overstijgen van elke dualiteit” (*Rome autrement, Post scriptum*).

Ons geloof “in één, heilige, katholieke en apostolische Kerk” (Credo) impliceert een eschatologische gemeenschap, gericht op het onthaal en de realisatie van het Koninkrijk van God op aarde. De christengemeenschap heeft het Lichaam van Christus geplaatst als symbolische plek bij uitstek van ontmoeting tussen God en de mensheid.

Bron: A. Arjakovsky, *Qu'est-ce que l'œcuménisme ?* Cerf 2022.

Vader Dominique, december 2023